

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยปัจจุบันนี้ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นการก่อมลพิษต่างๆ เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพอนามัยของประชาชนจำนวนมากหรือเป็นการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติโดยตรงซึ่งส่วนใหญ่เป็นป่าที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและสัตว์ป่าที่ขึ้นบัญชีเป็นสัตว์สงวนหรือใกล้สูญพันธุ์ สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อรัฐและประชากรในประเทศเป็นอย่างมาก แม้ว่ากฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทยจะมีบทบัญญัติให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบทั้งในทางแพ่งและทางอาญาก็ตาม แต่จะเห็นได้ว่าปัญหาดังกล่าวไม่ได้ลดน้อยลงเลย ในทางกลับกันผู้กระทำยังคงสร้างความเสียหายอย่างต่อเนื่องต่อไป จะเห็นได้จากข่าวต่างๆ ในหน้าหนังสือพิมพ์ที่มีการจับกุมผู้ลักลอบค้าสัตว์ป่า ตัดไม้ทำลายป่า หรือชาวแม่น้ำเน่าเสียปลาตายเป็นจำนวนมากจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ปล่อยกากของเสียออกมาโดยไม่มี การบำบัดที่ได้มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด แสดงให้เห็นว่าผู้กระทำผิดไม่ได้มีความเกรงกลัวหรือ เช็ดหลาบไม่กล้ากระทำความผิดอีก ดังนั้น ระบบกฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทยจึงน่าจะมีปัญหาใน เรื่องมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ จาก การศึกษาพบว่ามาตรการทางแพ่งและทางอาญายังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ กล่าวคือ มาตรการทาง แพ่งนั้น ความรับผิดทางแพ่งของเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษซึ่งแพร่กระจายก่อให้เกิด ความเสียหายต่อประชาชนและทรัพย์สินของรัฐ ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษา คุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 96 กำหนดให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิด มลพิษมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายเพื่อการนั้น ไม่ว่าการรั่วไหลหรือ แพร่กระจายของมลพิษนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของเจ้าของหรือผู้ ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษหรือไม่ก็ตาม แม้จะเป็นการนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้แต่ก็ เป็นประโยชน์ในเรื่องภาระการพิสูจน์ของโจทก์ผู้ต้องเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมเท่านั้นกล่าวคือ ภาระ การพิสูจน์จะตกเป็นของจำเลยที่ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายไม่ได้เกิดจากการกระทำของตน แต่เรื่อง การชดใช้ค่าเสียหายนั้นโจทก์ยังคงมีหน้าที่นำสืบให้ศาลเห็นถึงจำนวนความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งต้อง ใช้หลักการชดใช้ค่าเสียหายตามความเป็นจริงเช่นเดียวกับกฎหมายลักษณะละเมิด ตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 ซึ่งมีปัญหาคือศาลจะพิจารณาให้เท่ากับค่าเสียหายที่โจทก์

พิสูจน์ได้แต่ถ้าใจทักไม่สามารถนำสืบได้ ศาลจึงจะวินิจฉัยให้ตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ทำให้บางครั้งผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมไม่ได้รับความเป็นธรรมเนื่องจากไม่สามารถนำสืบถึงค่าเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมดได้เพราะคดีสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะคดีที่เกิดมลพิษนั้น ผู้เสียหายมักได้รับอันตรายต่อสุขภาพซึ่งต้องได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน และประเด็นสำคัญก็คือเมื่อผู้กระทำความผิดต้องชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในจำนวนไม่มากเท่าที่เสียหายจริงก็ทำให้ผู้กระทำความผิดไม่เกิดความเกรงกลัวต่อกฎหมายโดยอาจคิดหาวิธีคุ้มกับต้นทุนการผลิตที่ถูกจากการไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม ผลที่ตามมาคือสิทธิตามรัฐธรรมนูญที่ประชาชนทุกคนจะได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ก็จะแย่งเลวร้าย ในทางกลับกันผู้กระทำความผิดก็ยังคงได้รับผลประโยชน์จากการทำลายสิ่งแวดล้อมต่อไป

ส่วนความรับผิดชอบทางแพ่งของผู้ที่กระทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นของรัฐ หรือเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 97 นั้น ผู้กระทำมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายให้แก่รัฐตามมูลค่าทั้งหมดของทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลาย สูญหาย หรือเสียหายไป ซึ่งมาตรานี้ก็ยังมีปัญหาในการนำมาใช้พิจารณาดีของศาลเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในเรื่องการกำหนดค่าเสียหายที่ต้องใช้การคำนวณตามหลักเศรษฐศาสตร์ และความรู้ในศาสตร์อื่น ๆ มาประกอบกัน เนื่องจากการประเมินมูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลายนั้นไม่อาจประเมินจากราคาของทรัพยากรธรรมชาตินั้น ๆ ในขณะนั้นได้ แต่ต้องคำนึงถึงระยะเวลาการเติบโต ประโยชน์ที่เกิดจากทรัพยากรธรรมชาตินั้นในอนาคตรวมถึงระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องด้วย ดังนั้น หากศาลไม่มีความรู้ความชำนาญก็จะเป็นการประเมินค่าเสียหายให้เกิดประโยชน์ตลอดจนไม่สามารถคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติหรือสาธารณสมบัติของแผ่นดินได้ ด้วยเหตุนี้ ในทางปฏิบัติมาตรานี้จึงยังไม่มีให้นำมาใช้เท่าที่ควร ผู้ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับการทำลายทรัพยากรธรรมชาติจึงมักจะถูกดำเนินคดีตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะสำหรับทรัพยากรธรรมชาติประเภทนั้น ๆ ซึ่งจะใช้มาตรการทางอาญาในการลงโทษผู้กระทำความผิด แต่อย่างไรก็ตาม ตามที่ได้ศึกษามาแล้วว่าบทกำหนดโทษต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในกฎหมายสิ่งแวดล้อมปัจจุบันนั้นมีความล้าสมัย อัตราโทษค่อนข้างต่ำ และโทษบางอย่างก็ไม่สามารถใช้กับจำเลยที่เป็นนิติบุคคลได้ ทำให้ผู้กระทำความผิดไม่เกิดความเกรงกลัวหรือเข็ดหลาบ เนื่องจากผลประโยชน์ที่ได้รับจากการนำไม้ หรือสัตว์ป่าไปขายนั้นคุ้มกับการกระทำความผิด

ดังนั้น จะเห็นได้ว่ามาตรการต่าง ๆ ในกฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทยในปัจจุบันนั้นไม่สามารถคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร อีกทั้งยังไม่มี

สามารถทำให้ประชาชนผู้ที่มีสิทธิที่จะได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีได้รับการเยียวยาอย่างเป็นธรรม ทั้งนี้เนื่องจากมาตรการดังกล่าวไม่มีความมุ่งหมายที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดให้รู้สึกเกรงกลัวและเข็ดหลาบไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำอีกเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลอื่นได้ เป็นแต่เพียงมุ่งที่จะเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นตามความเสียหายที่แท้จริงเท่านั้น ทั้งที่ค่าเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมอาจจะกำหนดให้มีความหมายกว้างกว่าค่าเสียหายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็ได้ เพื่อให้ศาลใช้เป็นเครื่องมือในการที่จะกำหนดค่าเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นรูปธรรม ผู้เขียนจึงเห็นว่าเนื่องจากสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีความสำคัญใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของประชาชนถือเป็นสมบัติของชาติ หากสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเกิดภาวะเป็นพิษหรือได้รับความเสียหายย่อมส่งผลกระทบต่อประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงควรหามาตรการมาเสริมหลักการชดเชยค่าสินไหมทดแทนซึ่งเป็นมาตรการทางแพ่งและเสริมการกำหนดโทษซึ่งเป็นมาตรการทางอาญาให้มีความแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น จนเพียงพอต่อการป้องปรามมิให้สิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ และสังคมส่วนรวมต้องถูกกระทบกระเทือนด้วยการกระทำผิดเช่นเดิมอีก

หลักค่าเสียหายเชิงลงโทษถือเป็นมาตรการสำคัญที่ศาลควรนำมาใช้กับพฤติกรรมกระทำความผิดต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัว เป็นการป้องปรามพฤติกรรมเหล่านี้ให้หมดสิ้นไป โดยค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นค่าเสียหายชนิดหนึ่งในจำนวนอีกหลาย ๆ ชนิดที่ใช้อยู่ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ซึ่งค่าเสียหายชนิดนี้จะมีลักษณะที่แตกต่างไปจากค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้ โดยจะกำหนดในกรณีที่พฤติกรรมของจำเลยมีความชั่วร้ายมาก โดยเป็นการกระทำโดยจงใจทั้ง ๆ ที่รู้ว่าหากกระทำไปจะก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น แต่ก็ได้ใส่ใจกับผลของการกระทำนั้น หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงจนทำให้ผู้อื่นต้องเสี่ยงภัยกับความเสียหายหรืออันตรายที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ค่าเสียหายชนิดนี้จะถูกกำหนดเป็นอีกส่วนหนึ่งเพิ่มเติมจากค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษและป้องปรามมิให้คนในสังคมถือเอาพฤติกรรมนั้นเป็นเยี่ยงอย่าง

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมีวัตถุประสงค์และหลักเกณฑ์ที่แตกต่างไปจากหลักค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้ที่กฎหมายไทยยึดถืออยู่มาก รวมทั้งประเทศที่ใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์เองก็ยังคงมีประเด็นปัญหาจากการใช้หลักค่าเสียหายเชิงลงโทษน้อยอยู่ จึงทำให้การนำหลักดังกล่าวเข้ามาปรับใช้ในกฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทยนั้น ย่อมต้องมีทั้งผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย แต่เมื่อผู้เขียนได้ทำการศึกษาถึงปัญหาต่าง ๆ จึงพบว่าหากกฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทยนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้อย่างมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน และเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว หลักค่าเสียหายเชิงลงโทษก็นำประโยชน์มาสู่กฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทย

2. ข้อเสนอแนะ

การนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษซึ่งเป็นหลักในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์มาใช้กับคดีสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นมาตรการเสริมกฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทยให้เกิดประสิทธิภาพนั้นควรจะมีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนซึ่งผู้เขียนมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. การกำหนดบทบัญญัติในเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษนี้ ควรบัญญัติไว้ในกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติ เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองรักษาสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติโดยตรงอยู่แล้ว อีกทั้งเราไม่สามารถตีความบทบัญญัติในมาตรา 438 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้ศาลกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้เพราะเป็นการขัดต่อหลักกฎหมายละเมิดที่มุ่งชดเชยค่าเสียหายตามความเป็นจริง นอกจากนี้ผู้เขียนมีความเห็นเพิ่มเติมว่าประเทศไทยควรมีประมวลกฎหมายสิ่งแวดล้อมเพื่อรวบรวมการรับรู้รับรองสิทธิเชิงเนื้อหาของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนความเสียหายต่อบุคคลที่เกิดจากมลพิษไว้ในที่เดียวโดยกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ในที่นี้ด้วย เพื่อให้สามารถนำหลักดังกล่าวไปใช้คุ้มครองสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในภาพรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพหรืออาจร่างกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมขึ้นมาอีกฉบับหนึ่งก็ได้โดยรวมกฎหมายสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติเข้าไว้ด้วยกัน

2. ลักษณะคดีที่ศาลควรจะต้องกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษจะต้องปรากฏข้อเท็จจริงที่ชัดแจ้งว่าการกระทำของจำเลยเป็นพฤติกรรมที่จงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือมีข้อเท็จจริงบ่งชี้เกี่ยวกับการก่อความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติว่าจำเลยไม่นำพาต่อกฎหมายหรือมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี หรือสนใจแต่การแสวงหาประโยชน์จากการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นมาตรการเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดให้เกิดความเกรงกลัวและเข็ดหลาบ อีกทั้งเป็นการกำหนดค่าเสียหายอีกชนิดหนึ่งเพิ่มเติมขึ้นจากค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้ ดังนั้น พฤติกรรมของผู้กระทำความผิดจึงต้องปรากฏความร้ายแรงแสดงถึงความจงใจหรือเจตนาร้ายในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม หากจำเลยได้รับการลงโทษตามกฎหมายอาญาที่สาสมแก่พฤติกรรมอันชั่วร้ายหรือได้รับการตัดสินให้รับผิดชอบในค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้เป็นจำนวนที่มากเพียงพอแล้ว ก็ไม่ควรกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษอีก

3. ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ศาลต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของค่าเสียหายเชิงลงโทษเสมอเพื่อให้การกำหนดค่าเสียหายนั้นสามารถยับยั้งหรือปรามการกระทำของจำเลยที่ก่อความ

เสียหายให้เลิกกระทำการ หรือหยุดกระทำการนั้น และสามารถเป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลอื่นไม่ให้กระทำผิดเช่นเดียวกันอีก โดยจะต้องมีปัจจัยต่าง ๆ ที่ช่วยในการประเมินเพื่อกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ได้แก่ พฤติกรรมที่ชั่วร้ายของจำเลย ความร้ายแรงที่ผู้เสียหายได้รับ ผลประโยชน์ที่จำเลยได้รับการกระทำความผิด ระยะเวลาการกระทำความผิด ฐานะทางการเงินของจำเลย การที่จำเลยกระทำการเพื่อบรรเทาความเสียหาย ผู้เสียหายมีส่วนก่อให้เกิดความเสียหาย เป็นต้น

4. การนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้นั้นจะต้องมีการควบคุมจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษมิฉะนั้นแล้วหากปล่อยให้เป็นดุลยพินิจของศาลแต่เพียงฝ่ายเดียวจะอาจทำให้การกำหนดค่าเสียหายดังกล่าวมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งเกินไปกว่าวัตถุประสงค์ที่ต้องการลงโทษและกลายเป็นการกระทบสิทธิในทรัพย์สินของจำเลย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดเพดานสูงสุดไว้ซึ่งไม่ว่าศาลจะใช้ปัจจัยในการประเมินก็ตามก็จะไม่เกินเพดานสูงสุดที่กำหนดไว้ โดยในกฎหมายสิ่งแวดล้อมนั้นควรจะกำหนดอัตราสามเท่าของค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวและเข็ดหลาบไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำอีก ส่งผลให้การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ และชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5. ในการฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ การฟ้องคดีมลพิษและการฟ้องคดีเกี่ยวกับความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นความเสียหายต่อรัฐ โดยหากคดีใดมีลักษณะของคดีและพฤติการณ์ของการก่อให้เกิดความเสียหายเข้าหลักเกณฑ์ที่ศาลอาจกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษได้แล้ว ก็จะมีค่าเสียหายที่ศาลต้องกำหนด 2 ส่วน ได้แก่ ค่าเสียหายตามความเป็นจริงหรือค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้ และค่าเสียหายเชิงลงโทษ ซึ่งผู้ที่ได้รับค่าเสียหายก็จะมีทั้งประชาชนผู้ฟ้องคดีและรัฐ ดังนั้น ศาลควรมีคำพิพากษาแยกค่าเสียหายในส่วนต่าง ๆ ให้มีความชัดเจน ดังนี้

1) ในกรณีเป็นการฟ้องคดีเกี่ยวกับมลพิษ หากผู้ฟ้องคือประชาชนผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำที่ก่อให้เกิดมลพิษและมีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ศาลก็ควรให้ประชาชนผู้ฟ้องคดีได้รับประโยชน์จากค่าเสียหายเชิงลงโทษส่วนหนึ่ง ทั้งนี้ แม้ว่าการที่ผู้เสียหายได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษจะมองได้ว่าเป็นการได้รับผลกำไรนอกเหนือไปจากค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้ อาจเป็นการจูงใจให้มีผู้นำคดีมาฟ้องร้องเพื่อเอาผลประโยชน์จากการเป็นคดีความโดยไม่เหมาะสมและกลายเป็นปัญหาที่ทนายความทำการค้าความโดยหวังส่วนแบ่งจากค่าเสียหายเชิงลงโทษได้¹ ผู้เขียนเห็นว่า หากกรณีนี้เกิดขึ้นในคดีละเมิดปกติก็อาจเป็นเช่นนั้น แต่ในคดีสิ่งแวดล้อมผู้เสียหายก็ไม่ได้รับการเยียวยาที่

¹ ปริญญาวัน ชมเสวก, “ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีละเมิด,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), น.128.

เหมาะสมจากการกำหนดค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้อยู่แล้ว เนื่องจากมีเหตุปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้ศาลไม่สามารถกำหนดค่าเสียหายเพื่อชดเชยความเสียหายได้ทั้งหมด เช่น ศาลจะกำหนดค่าเสียหายเท่าที่ปรากฏในขณะที่ฟ้องคดีเท่านั้นแต่หลังจากที่คดีเสร็จสิ้นจากศาลไปแล้วยังคงมีความเสียหายจากการรักษาพยาบาลที่ต้องใช้ระยะเวลาการรักษาอย่างต่อเนื่องรวมถึงความเสียหายบางอย่างที่เพิ่งปรากฏขึ้นด้วย ซึ่งอาจจะนานเกินกว่าระยะเวลา 2 ปีที่จะสงวนสิทธิขอแก้ไขคำพิพากษาได้ ดังนั้น หากผู้เสียหายได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษในส่วนนี้ ก็จะช่วยเยียวยาความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้ จึงไม่อาจถือได้ว่าผู้เสียหายได้รับกำไรจากการนี้ ในทางตรงกันข้ามกลับช่วยให้ผู้เสียหายได้รับความเป็นธรรมมากขึ้น นอกจากนี้ อาจมีกรณีที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายจำนวนน้อย แต่ศาลกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในจำนวนที่มากเนื่องจากผู้กระทำความผิดมีพฤติการณ์ชั่วร้ายไม่ใส่ใจในผลของการกระทำ เช่นนี้ แม้ว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษส่วนนี้จะเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้เสียหายนำคดีมาฟ้องส่งผลให้ผู้กระทำไม่รอดพ้นจากความรับผิดชอบก็ตาม แต่หากให้ค่าเสียหายเชิงลงโทษตกแก่ผู้เสียหายทั้งหมดก็จะเห็นได้ชัดว่าผู้เสียหายได้รับผลประโยชน์มากเกินไปเกินสมควร ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่าผู้เสียหายสมควรได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษเพื่อให้นำไปชดเชยความเสียหายที่อาจมีมากกว่าค่าสินไหมทดแทนที่ศาลกำหนด แต่ควรได้รับเพียงบางส่วนเท่านั้นเพื่อไม่ให้เกิดการฟ้องร้องเพื่อหวังผลประโยชน์จากการเป็นคดีความ ทั้งนี้ให้เป็นดุลพินิจของศาลในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษให้แก่ผู้เสียหาย แต่อย่างไรก็ตาม ศาลก็ควรกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษให้ตกเป็นของรัฐด้วยเช่นกัน โดยควรกำหนดให้ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของค่าเสียหายเชิงลงโทษทั้งหมด เนื่องจากคดีสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากมลพิษก่อให้เกิดความเสียหายกระทบต่อสาธารณสุขและสังคมเป็นวงกว้าง ค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ผู้ก่อความเสียหายต้องชดใช้จึงควรจะกลับคืนสู่สังคมเพื่อให้สิ่งแวดล้อมได้รับการเยียวยาโดยให้รัฐนำเข้ากองทุนสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาและฟื้นฟูดูแลสิ่งแวดล้อมต่อไป

ดังนั้น คำพิพากษาของศาลในคดีสิ่งแวดล้อมที่ประชาชนผู้ได้รับความเสียหายจากมลพิษเป็นผู้ฟ้องคดี ควรจะมีการกำหนดค่าเสียหายแบ่งเป็น 2 ส่วนให้ชัดเจนดังนี้

(1) ค่าสินไหมทดแทนตามความเป็นจริงหรือค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้ ซึ่งจะตกแก่ผู้เสียหายทั้งหมดเพื่อเป็นการเยียวยาความเสียหายที่ได้รับจากการกระทำละเมิด

(2) ค่าเสียหายเชิงลงโทษ ซึ่งจะแบ่งออกเป็นสองส่วน โดยตกเป็นของผู้เสียหายส่วนหนึ่ง และตกเป็นของรัฐอีกส่วนหนึ่ง ทั้งนี้ศาลควรกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษให้แก่รัฐไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งเพื่อให้รัฐนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการฟื้นฟูและคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ตาม หากเป็นกรณีที่รัฐหรือหน่วยงานของรัฐเป็นผู้ฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับมลพิษ รัฐก็จะได้รับทั้งค่าเสียหายตามความเป็นจริง เช่น ค่าใช้จ่ายในการจัดมลพิษ และได้รับ

ประโยชน์จากค่าเสียหายเชิงลงโทษด้วยซึ่งจะสามารถนำค่าเสียหายส่วนนี้มาช่วยฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นได้เช่นกัน

2) ในกรณีการฟ้องคดีเกี่ยวกับความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติ กฎหมายสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันยังไม่ได้ให้สิทธิประชาชนทั่วไปฟ้องคดีเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ รัฐเท่านั้นจึงเป็นผู้ฟ้องคดีในลักษณะนี้ได้ซึ่งหากศาลกำหนดให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายเชิงลงโทษ รัฐก็จะเป็นผู้ได้รับประโยชน์ในค่าเสียหายเชิงลงโทษนี้ไปทั้งหมด ซึ่งรัฐสามารถนำไปเข้ากองทุนสิ่งแวดล้อมหรือเป็นเงินต้นทุนในการปรับปรุงมาตรการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติให้เข้มงวดขึ้นหรือจัดซื้ออุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อมาช่วยเสริมมาตรการคุ้มครองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเพื่อไม่ให้ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรป่าต้องถูกทำลายไปมากกว่านี้

6. กรณีความรับผิดในค่าเสียหายเชิงลงโทษของบุคคลอื่นที่ไม่ได้ก่อความเสียหายนั้น ผู้เขียนเห็นว่า หากลูกจ้างก่อความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม นายจ้างก็ต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายเชิงลงโทษด้วย เพราะจะทำให้นายจ้างเกิดความรอบคอบในการควบคุมดูแลลูกจ้างของตนไม่ให้ก่อความเสียหาย แต่ก็สามารถไปไล่เบี้ยคืนจากลูกจ้างได้ หรือในกรณีที่ผู้ก่อความเสียหายเสียชีวิตแล้ว ก็สามารถบังคับเอาค่าเสียหายเชิงลงโทษจากกองมรดกของผู้ก่อความเสียหายได้เพื่อให้บรรลुวัตถุประสงค์ในการป้องปรามมิให้คนในสังคมถือเอาพฤติกรรมนั้นเป็นเยี่ยงอย่าง อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบกิจการโรงงานต่าง ๆ หรือกิจการที่อาจมีความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมไม่สามารถที่จะทำประกันภัยความรับผิดในค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ เนื่องจากผู้กระทำจะรู้สึกว่าได้ตนถูกลงโทษ ทำให้วัตถุประสงค์ของการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่บรรลุผล ตลอดจนสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติก็ยังคงมีความเสี่ยงที่จะถูกทำลาย ทำให้เสียหายต่อไปด้วย